

ing. Vratislav HORA

Z ODKAZU KLASIKŮ

Šach vznikl v 5. století v Indii. Čaturanga (čatur=4, anga=druh vojska) má jen historický význam: šachové figury vznikly jako obraz indického vojska (pěšec, jezdec, slon a bojový vůz). Hráli 4 hráči, tah byl vázán na hod kostky. *Druhý vývojový stupeň* — šatrang vznikl v 6. století na dvoře perského šacha a již se velmi podobal dnešnímu šachu. Hráli dva hráči a jen dvě figury táhly jinak: dáma (vezír) a střelec (slon). V dalším století ovládli Arabové Persii (Írán) a rozšířili arabský šach na celé obrovské říši až po Středozemní moře. Arabský šach má zajímavé tisícileté dějiny.

Třetí vývojový stupeň — *novodobý šach* vznikl před pěti sty lety ve Španělsku. První knihu napsal Lucena v roce 1497. Novodobý šach se rychle rozšířil po celé Evropě a vytlačil arabský šach.

I. Adolf ANDERSSEN

Moderní šach se datuje od roku 1851. V Londýně byl pořádán velký mezinárodní turnaj. Jeho vítězem se nestal favorizovaný Angličan Staunton, nýbrž německý profesor matematiky z Vratislavi (Breslau, nyní Wrocław) Adolf ANDERSSEN. Uchvátil šachový svět jedinečnou kombinační hrou, byl skutečným vrcholem prvního směru v šachu — romantického.

Má ale hráč tak vzdálený co říci dnešnímu mladému talentovi? Myslím, že má a moc. U Anderssena se učíme šachové kombinaci a můžeme obdivovat, jak romantik rozuměl hlavnímu principu šachu: aktivitě a souhře figur. Nádherné kombinace Anderssena vzbuzují pocit krásna a získávají mladého adepta šachu na trvalo.

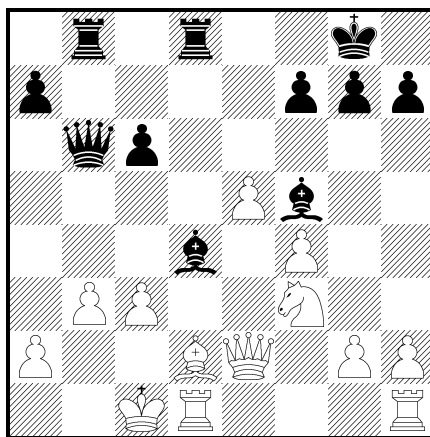
Poznámky jsem většinou čerpal (zkráceně) ze znamenité učebnice Rétiho — originál: Die Meister des Schachbretts. Exmistr světa Smyslov v jednom článku vzpomíná, jak na něj měly veliký vliv partie romantiků, bohatství kombinačních idejí, jedinečné vedení útoku (zpravidla na strategické bázi) a velká srozumitelnost.

Krásu kombinací Anderssena budeme obdivovat a zároveň je využijeme k tréninku kombinačních schopností. Kombinační cit lze rozvíjet — to je důležitý závěr pro trénink.

Jak přehrávat partie? S listem papíru, po zahájení zakryjeme vždy další tah Anderssena a budeme jej hádat. Pak porovnáme tah s autorem a zamyslíme se nad ním.

ROSANES – ANDERSSEN
1863

1. e4 e5 2. f4 (Královský gambit — idea: získat centrum a útok po sloupci “f”) **2. ... d5 3. exd5 e4** (protigambit — idea: získat centrum, vrazit klín do soupeřovy pozice a zrušit ideu bílého (útok po “f” sloupci)) **4. ♗b5+** (typický způsob hry romantiků — hrálo se na získání materiálu nebo na mat. Soudobý šachista by se snažil odstranit klín (hned nebo potom d3)) **4. ... c6 5. dxc6 ♜xc6 6. ♝c3 ♜f6 7. ♚e2?** (Nutné již bylo 7.d3, místo toho se bílý honí za dalším pěšcem, což je již zhoubné. *Nehoř se v zahájení zapěšcem na úkor vývinu!* Čas (rychlost vývinu) je v otevřené hře rozhodujícím faktorem!) **7. ... ♗c5!** (Vývin!) **8. ♜xe4 0-0! 9. ♗xc6 bxc6 10. d3 ♚e8** (Pěšci zmizeli, linie se otevřely — díky tomu se projeví náskok ve vývinu.) **11. ♗d2** (Snaží se ukrýt krále velkou rošádou, ale černý má již otevřeny linie i na dámské křídle.) **11. ... ♜xe4 12. dxe4 ♗f5 13. e5 ♚b6!** (Šlo i 13. ... ♗xc2, ale černý nechce dát jednoho ze svých skvělých střelců.) **14. 0-0-0 ♗d4!** (*Vynucuje oslabení pozice rošády.*) **15. c3 ♚ab8! 16. b3 ♚ed8!** (Typický Anderssenův přípravný tah ke kombinaci.) **17. ♜f3**

(Střelce ovšem vůbec nelze brát, 17. cxd4 ♚xd4 a konec.) **17. ... ♚xb3!!** (Oběť dámy za odstranění pěšcové ochrany krále se tak často nevidí.) **18. axb3 ♚xb3 19. ♗e1 ♗e3+** a mat. **0 : 1**

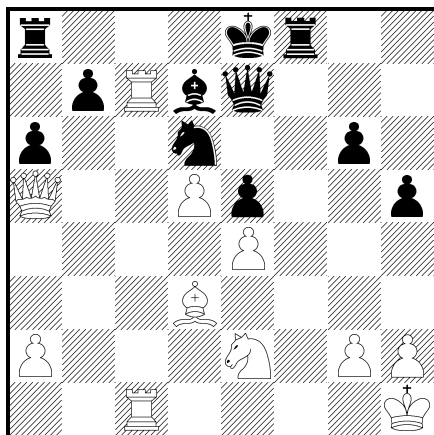
Skutečně, souhra figur (zde černých věží a

střelců) je hlavním principem šachu! Hlavní závěr z vývinu známe: *získáme-li náskok ve vývinu, je třeba otevřít hru i za cenu obětí!* Zde se to dělo jakoby obráceně: nejprve se obětovali pěšci a hned byl získán veliký náskok ve vývinu — výsledek je ale stejný.

V Londýně 1851 bylo klíčové semifinálové střetnutí Anderssen–Staunton 4:1.

ANDERSSEN – STAUNTON
1851

1. e4 e6 2. d4 g6 3. ♖d3 ♖g7 4. ♖e3 c5 5. c3 cxd4 6. cxd4 ♞b6? (I tak se hrálo zahájení v minulém století) 7. ♗e2! ♞xb2? (Pěšec b2 je otrávený, černý sice neztrácí materiál, ale několik temp.) 8. ♗bc3 ♞b6 9. ♞c1 ♗a6 10. ♗b5 ♖f8 11. 0–0 d6 12. d5 ♞a5 13. ♖d4 e5 14. ♖c3 ♞d8 15. f4! (Při náskoku ve vývinu otevřít hru!) 15. ... f6 16. fxe5 fxe5 17. ♞a4 ♖d7 18. ♖b4 ♗h6 19. ♗h1 ♗f7 20. ♞a3 ♗c5 (Černý již jen s největším vypětím odráží stálé hrozby.) 21. ♗xd6+ ♖xd6 22. ♖xc5 ♖xc5 23. ♞xc5 ♞e7 24. ♞c7 ♗d6 25. ♞a5 h5 26. ♞c7 ♞f8 27. ♞fc1 a6

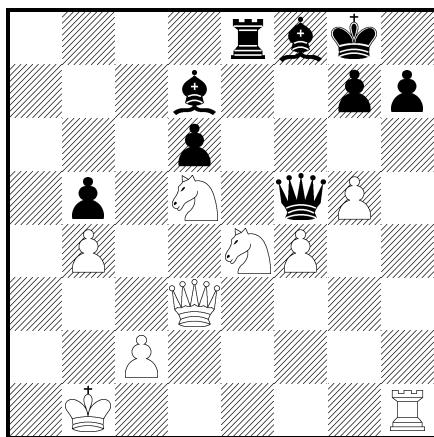
(Bílý rozmístil ideálně figury (věž — volný sloupec, 7. řada); jak nyní realizoval výhodu?) 28. ♗d4! ♞c8 (Jezdce ani nebral, proč?) 29. ♗e6 ♞xc7 30. ♞xc7 ♞f7 31. ♞b6 ♞f6 32. h3 g5 33. ♞b2! (Napadá klíčovou slabinu soupeře) 33. ... ♗b5 34. ♖xb5 axb5 35. ♞xe5 h4 36. ♞xb7 ♞f1+ 37. ♗h2 ♞f6 38. ♞b8+ (prozaický závěr) 38. ... ♗e7 39. d6+ ♗f7 40. ♞f8+ ♗g6 41. ♞xf6+ . 1 : 0

Po zápase s Morphy byl jím i Anderssen ovlivněn a hrál i pozičně. Dokladem je následující skvělá poziční partie.

ANDERSSEN – PAULSEN
1873

1. e4 e5 2. ♗f3 d6 (Philidorova obrana, jaký je nedostatek posledního tahu? Uzavírá střelce — odpovídá většina tázaných, ale to je jen *vedlejší nedostatek*. Hlavním nedostatkem je, že *nebojuje* o centrum.) 3. d4 exd4 4. ♞xd4! ♗c6 5. ♖b5 (Tuto pozici můžeme dostat i ze španělské hry (2. ♗f3 ♗c6 3. ♖b5 d6 4. d4 exd4, na to je nejsilnější 5. ♞xd4! — dáma je v centru a nemůže být dobře napadána.) 5. ... ♖d7 6. ♖xc6 ♖xc6 7. ♖g5 ♗f6 8. ♗c3 ♖e7 9. 0–0–0 0–0 10. ♞he1 (Aljechin hrál v jedné partii 10.h4) 10. ... ♞e8 (bílý dokončil vývin, černý jen pokud mu to stísněné postavení dovoluje. Pěšci v centru (e4:d6 — *malé centrum*) zajišťují bílému *ovládnutí většího prostoru*. Bílý má dva sloupce pro své dvě věže, černý má sloupec jen pro jednu věž.) 11. ♗b1! (Když dosáhl převahy v centru, dělá Anderssen tichý tah, dává krále na bezpečnější místo. Je-li dosaženo poziční převahy (nikoliv náskoku ve vývinu) jsou podobné tahy na místě.) 11. ... ♖d7 (Chce převést střelce na e6, ale dává možnost soupeři zvětšit poziční převahu, přesněji: zaměnit ji za jinou — *trvalejší*.) 12. ♖xf6! ♖xf6 13. e5! ♖e7 14. ♗d5 ♖f8 (Všechny černého tahu (12.–14.) byly vynuceny.) 15. exd6 cxd6 (Smyslem kombinace, započaté ve 12. tahu je to, že v případě 15. ... ♖xd6 ztrácí po 16. ♗xc7! pěšce. Černý má nyní *izolovaného pěšce*. To je zde velká výhoda pro bílého, proto ji zaměnil za “malé centrum”. Hlavní slabost není v samotném izolovaném pěšci, ale v poli před ním (d5). Toto pole přejde plně do vlády bílého, umístí na něm aktivně figuru a izolovaný pěšec ji bude chránit před čelním úderem. Nejlepší blokující figurou je ovšem jezdec. Sledujme, jak Anderssen jezdece na d5 udrží.) 16. ♞xe8 ♖xe8 17. ♗d2! ♖c6 18. ♗e4! f5 (Nyní nešlo brát 18. ... ♖xd5 pro ztrátu pěšce.) 19. ♗ec3 (A blokér na d5 je zajištěn.) 19. ... ♞d7 20. a3 (Opět, jako v 11. tahu, zajišťuje bezpečnost krále.) 20. ... ♞f7 21. h3 (Partie jde do nové fáze — útoku na krále. Je to typová pozice (0-0-0:0-0). Víme, že velký význam má zde otevření sloupce na krále. Při útoku na krále je důležité i plné zabezpečení centra. Je-li možný protiúder v centru, pak agresivní postup na křídle je zpravidla chybný.) 21. ... a6 (Nejhorší na černé pozici je to, že nelze ... g6 (a pak ♖g7) pro ♗f6. Hle síla centralizovaného jezdece! Černý proto připravuje manévr

.. ♖e6 , uvádí pěšce mimo úder dámy. **22. g4** (bílý pokračuje ve svém plánu a současně připravuje opatření proti úmyslu soupeře). **22. ... ♖e8 23. f4 ♖e6 24. g5** (Opět nelze ..g6, černý vyprovokoval g5, aby bílý nemohl (po přípravě) otevřít "g" sloupec. Bílý se ale zaměří na otevření "h" sloupce.) **24. ... b5** (Není co dělat, proto podniká demonstraci na dámském křídle.) **25. h4 ♖e8 26. ♖d3!** (Anderssen vede útok mistrovsky, připravuje h4-h5.) **26. ... ♖b8 27. h5 a5** (Zarazit bílý útok šlo jen po 27. ... ♗xd5 28. ♖xd5 ♖xd5 29. ♗xd5 ♔f7 , ale s velmi obtížnou koncovkou pro černého.) **28. b4!** (v pravý okamžik zabrzdí černého pěšce, ten navíc omezuje střelce c6.) **28. ... axb4 29. axb4 ♖xh5** (jinak bílí pěšci příliš hrozili — 30. ♖g1 a g6 jiná hrozba 30.h6 a na 30. ... g6 31. ♗f6 a 32. ♖d4.) **30. ♖xf5 ♖f7 31. ♖d3 ♗d7** (Jak jinak se bránit proti 32. ♖h1. Tím ale osvobozuje ♗c3 .) **32. ♗e4 ♖f5** (Bílý hrozil 33. ♗g3 s ovládnutím pole f5 a pak 34. ♖h1. Na 32. ... ♗f5 by následovalo přirozeně 33. ♗ec6.) **33. ♖h1** (Nyní bílý, který vede útok s udivující přesností, hrozí hrát 34. ♗e3 ♖g6 35.f5! Aby tomu zabránil, má černý jediný tah, který dává Anderssenovy možnost ukázat v plném lesku své kombinační nadání.) **33. ... ♖e8**

34. ♗ef6+! gxf6 35. ♗xf6+ ♔f7 36. ♖xh7+ ♗g7 (36. ... ♔g6 37. ♖f3) **37. ♖xg7+ ♔xg7 38. ♗xe8+ ♔f8 39. ♖xf5+ ♗xf5 40. ♗xd6** a černý se za pár tahů vzdal. **1 : 0**

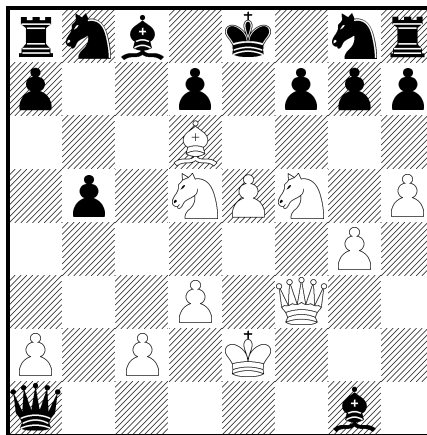
Kupodivu, z této jedinečné partie většinou učebnice taktiky uvádějí jen pěkný závěr, ale vždyť partie je poučná i z hlediska strategie. Použil jsem opět zkráceně poznámek Rétiho. Jeho výklad je geniálně prostý a srozumitelný.

Následuje "nesmrtelná partie"

ANDERSSSEN – KIESERITZKI
1851

1. e4 e5 2. f4 exf4 3. ♗c4 ♖h4+ 4. ♔f1 b5 5. ♗xb5 ♗f6 6. ♗f3 ♖h6 7. d3 ♗h5 8. ♗h4 ♖g5 9. ♗f5 c6 10. g4 ♗f6 11. ♖g1! cxb5 12. h4 ♖g6 13. h5 ♖g5 14. ♖f3 ♗g8 15. ♗xf4 ♖f6 16. ♗c3 ♗c5 17. ♗d5! ♖xb2 18. ♗d6! ♖xa1+ 19. ♔e2 ♗xg1 20. e5

Bílý odlákal černou dámu z bojiště obětí obou věží.

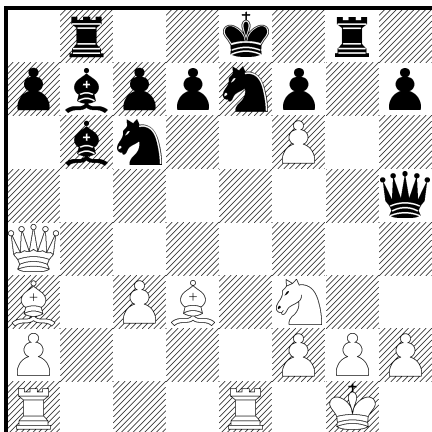

Černý pokryl následujícím tahem matovou hrozbu bílého **20. ... ♗a6**. Co následovalo? **21. ♗xg7+ ♔d8 22. ♖f6+ ♗xf6 23. ♗e7#**. Pro závěrečný obraz matu posledními třemi figurami při obrovské materiální převaze černého (všechny figury!) dostala tato partie svůj název. **1 : 0**

Neméně známou je i "věčně svěží partie" z roku 1852.

ANDERSSSEN – DUFRESNE
1852

1. e4 e5 2. ♗f3 ♗c6 3. ♗c4 ♗c5 4. b4 ♗xb4 5. c3 ♗a5 6. d4 exd4 7. 0-0 d3 8. ♖b3 ♖f6 9. e5 ♖g6 10. ♖e1 ♗ge7 11. ♗a3 b5 12. ♖xb5 ♖b8 13. ♖a4 ♗b6 14. ♗bd2 ♗b7 15. ♗e4 ♖f5 16. ♗xd3 ♖h5 17. ♗f6+ gxf6 18. exf6 ♖g8

Obě strany vedou přímý útok na krále. Šance bílého (i z obecného principu) jsou vyšší. Ovládá centrum a vede útok po centrálních sloupcích. Černý vede útok na rošádové postavení bílého silami dáma + věž, které jsou na královském křídle, a dvěma střelci na dámském křídle. Takové rozmístění figur, které jsou daleko od sebe, může být úspěšné jen při ovládnutí centra, ale to zde ovládá soupeř. Současný šachista by vedl útok tak, aby současně paralyzoval možnosti soupeře — 19. ♙e4 (ukázal Lasker). Anderssen hrál: 19. ♜ad1! ? což sice ukazuje na jeho neobyčejný kombinační talent, ale tah nevyplývá z požadavků pozice. Černý mohl nyní hrát 19. ... ♜g4! a dosáhl by remízi. Místo toho hrál 19. ... ♜xf3? na to následovala skvělá kombinace, doporučuji využít pozici k nácvičce propočtu variant! 20. ♜xe7+!! ♞xe7 21. ♜xd7+ ♞xd7 22. ♙f5+ ♞e8 23. ♙d7+ ♞f8 24. ♙xe7\# (Neméně hezká je i vedlejší varianta 20... ♞d8 21. ♜xd7 ♞c8 22. ♜d8! ♞xd8 23. ♜xd7 ♞xd7 24. ♙f5 ♞e8 25. ♙d7 \#) 1 : 0

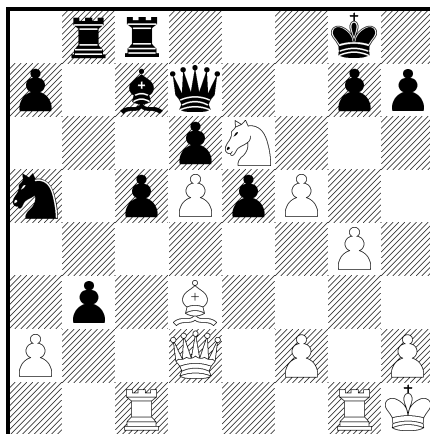
Kombinace není něco podružného, naopak je to to *hlavní* a není možné stát se dobrým šachistou, neovládne-li ji plně (Réti).

Anderssen sám nenapsal šachovou knihu. Jeho nádherné partie najdeme, vedle již citované knihy Rétiho, ve znamenitých dílech nejlepšího šachového historika Nejštadta “Šachmaty do Steinitza” a “Nekoronovanyje čempiony”. Obě jsou pojaty metodicky pro současného šachistu, který se chce poučit z odkazu klasika.

Vedení útoku na krále bylo silnou zbraní Anderssenova.

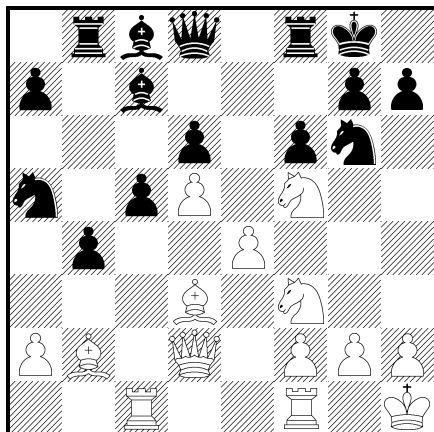
ANDERSSSEN – STEINITZ
9. partie zápasu (6:8 bez remíz!) 1869

1. e4 e5 2. ♞f3 ♞c6 3. ♙c4 ♙c5 4. b4 (Evansův gambit byl parádním Anderssenovým zahájením) 4. ... ♙xb4 5. c3 ♙c5 (Dnes se hraje častěji 5. ♙e7) 6. 0-0 d6 7. d4 exd4 (později Lasker našel obranu 7... ♙b6! — metoda boje proti gambitu: vrácení pěšce za jiné výhody. Proto se pak se častěji hrálo — po 5... ♙c5 i 5... ♙a5 – 6.d4) 8. cxd4 ♙b6 (To byl styl 19. století, Morphy a Čigorin pokračovali 9. ♞c3 .) 9. d5 ♞a5 (9. ... ♞ce7 10. e5!±) 10. ♙d3 ♞e7 11. ♙b2 0-0 12. ♞c3 ♞g6 13. ♞e2 c5 14. ♜d2 ♙c7 (v 7. partii hrál Steinitz 14. ... ♙d7 15. ♞g3 ♙c7? 16. ♙xg7! ♞xg7 17. ♞h5+ ♞h8 18. ♜h6 ♜g8 19. ♞g5) 15. ♜ac1 ♜b8 16. ♞g3 f6 17. ♞f5 b5 18. ♞h1 b4 (V partii Paulsen-Anderssen hrál černý lépe 18. ... c4! 19. ♙b1 b4 20. ♙d4 ♙a6\#) 19. ♜g1 ♙xf5 20. exf5 ♞e5 21. ♙xe5 fxe5 (vynuceno) 22. ♞g5 ♜d7 23. ♞e6 ♜fc8 24. g4 b3

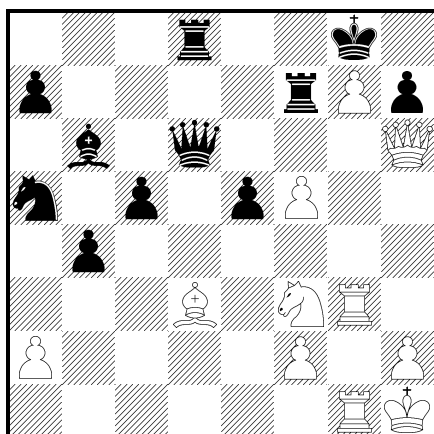

(Nyní sledujme, jak důrazně vedl Anderssen útok.) 25. g5! bxa2 26. g6! ♞b3 (26. ... h6 27. f6 ♞b3 28. f7+ ♞h8 29. ♜xh6+! gxh6 30. g7\#) 27. gxh7+ ♞h8 28. ♜g5! ♙d8 (28. ... ♞xc1 29. f6!) 29. ♞xd8 ♞xc1 (29. ... ♜xd8 30. f6! ♜b7 31. fxg7+ ♜xg7 32. ♜xd8++-) 30. f6 ♜c7 31. f7 . 1 : 0

ANDERSSEN – ZUKERTORT
1869

Starý Anderssen v útoku nešetřil ani svého mnohem mladšího žáka. 1.–19. tah bílého jako v předchozí partii. 19. ♖g1 ♗b6 20. g4 ♘e5 21. ♗xe5 dxe5 22. ♖g3 ♖f7 23. g5! ♗xf5 24. exf5 ♖xd5 25. gxf6! ♖d8 26. ♖cg1! (nikoliv ovšem 26. ♖h6? pro ♖xf3!) 26. ... ♗h8 27. fxg7+ ♗g8 (27. ... ♖xg7 28. ♖h6! ♖dg8 29. ♗e4! ♖f7 30. ♘xe5 ♖f8 31. ♖xg7 ♖xg7 32. ♖xg7 ♖xg7 33. ♘g6+ ♗g8 34. ♗d5+ ♖f7 35. ♖f8♯.) 28. ♖h6 ♖d6

29. ♖xh7+!! ♗xh7 30. f6+ ♗g8 31. ♗h7+ ♗xh7 32. ♖h3+ ♗g8 33. ♖h8♯ 1 : 0
Adolf Anderssen byl v letech 1851–1866 *nejsilnějším hráčem světa* (s výjimkou dvou let vlády Morphyho).

Věřím, že vás uvedené ukázky přesvědčily, že i od tohoto šachového koryfeje se má dnešní mladý talent co naučit.

II. Paul MORPHY

Karpov "Tvorba i tak časově vzdáleného umělce ode dneška, jako byl Morphy, je velmi poučná, už jen proto, jak chápal harmonii figur a objekty útoku, v umění přejít od útoku k pozici hře — vše to je z dnešních hledisek velkolepé."

Fischer na otázku novináře, kdo byl největším šachistou v historii, bez zaváhání odpověděl: "Morphy a Steinitz. Morphy byl fantastický šachista a stal se již za života legendou."

Morphy se narodil v roce 1837 v New Orleansu v bohaté a šachové rodině. Mladý Paul jako chlapec prostudoval Bilguera (učebnice zahájení o 400 stranách), učebnici Stauntona a partie turnaje v Londýně. V 13 letech měl mladý Paul prokazatelně sílu mistra.

P. MORPHY – E. MORPHY
1856

1. e4 e5 2. ♘f3 ♘c6 3. ♗b5 ♗c5 4. c3 ♖e7 5. 0–0 ♘f6 6. d4 ♗b6 7. ♗g5! h6 8. ♗xf6! gxf6 (Vynuceno, jinak ztrácí pěšce.) 9. d5 ♘d8 10. ♘h4! (Slabé pole soupeře (f5) je silné pole bílého.) 10. ... c6 11. ♘f5 ♖c5?! 12. b4! ♖f8 13. dxc6 dxc6 14. ♘d6+ (a soupeřův král je zadržen.) 14. ... ♗e7 (Hádejte další tahy bílého!) 15. ♖d3! cxb5 16. ♘xc8+ ♖xc8 17. ♖d1 ♖g7 18. ♖d7+ ♗f8 19. ♖xc8 . 1 : 0 Prozaický závěr.

Botvinnik: "Morphy je dosud nepřekonaným mistrem otevřených her. Každý šachista, i mistr, se má ve své praxi vracet k tvorbě geniálního Američana."

Když Morphy získal *náskok v vývinu, otevřel hru* (i za cenu obětí). Asi nejznámější Morphyho partie je následující, kterou sehrál o přestávce v opeře v Paříži s dvěma konzultujícími šlechtici. Je uvedena jako vzorová již v prvním vydání (1908) znamenité Zmatlíkovy učebnice.

MORPHY – KONZULTUJÍCÍ
Paříž 1859, Philidorova obrana

1. e4 e5 2. ♘f3 d6 3. d4 ♗g4? (Ztrácí tempo.) 4. dxe5 ♗xf3 (vynuceno) 5. ♖xf3 dxe5 6. ♗c4 ♘f6? 7. ♖b3! ♖e7 (Kdyby hrál Morphy proti silnému hráči, vzal by klidně pěšce b7 (černý za něj nemá kompenzaci), nebo ještě pravděpodobněji 8. ♗xf7 ♖xf7 9. ♖xb7 +–.) 8. ♘c3 c6 9. ♗g5 (Náskok ve vývinu bílého je hrozivý.) 9. ... b5 (Chce zahnat nepříjemného střelce a pak nějak dokončit vývin. Řešte!) 10. ♘xb5! (Kombinace a zároveň potvrzení hlavního závěru z vývinu: získáme-li náskok ve vývinu, otevřeme hru i za cenu obětí!) 10. ...

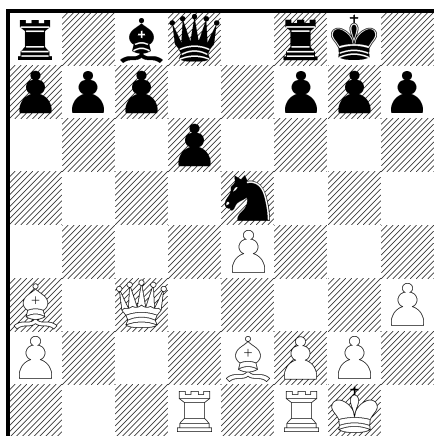
11. ♖e2 dxe4 12. ♙e3? (Nejdříve bylo nutné uvést krále do bezpečí rošádou.) **12. ... ♙g4!** **13. ♜c4 ♙xe3!! 14. g3**

11. ♖e2 dxe4 12. ♙e3? (Nejdříve bylo nutné uvést krále do bezpečí rošádou.) **12. ... ♙g4!** **13. ♜c4 ♙xe3!! 14. g3**

Obráceně: *zpozdíme-li se v vývinu, držíme pozici zavřenou a snažíme se dokončit vývin.*

O genialitě Morphyho svědčí i následující příklad ze simultánky na slepo.

MORPHY – NN

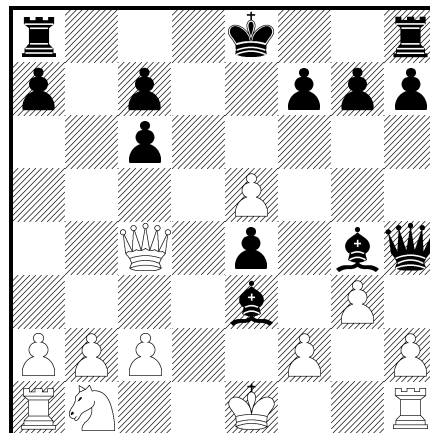
Černý zaostal ve vývinu, má ale dva pěšce více. Měl by držet pozici zavřenou, např. f6 a ♘g6 s kontrolou pole e5, kde by bílý měl otevřít hru. Pak by stál lépe. Dopustil se však vážné chyby: sám otvírá hru. **15. ... f5?** (Nyní Morphy otevře linie.) **16. f4 ♘c6 17. ♙c4+ ♖h8 18. ♙b2 ♜e7 19. ♜de1 ♜f6 20. exf5 ♜f8** (Tuto pozici řešte jako nácvik kombinace a propočtu variant!) **21. ♜e8! ♜xe8 22. ♜xf6! ♜e7 23. ♜xg7+!! ♜xg7 24. f6 ♜f8 25. f7+ ♘e5 26. fxe5 h5 27. e6+ ♖h7 28. ♙d3+ ♖h6 29. ♜f6+ ♖g5 30. ♜g6+ ♖f4 31. ♖f2! 1 : 0** Za tuto kombinaci by se nemusel stydět ani dnešní velmistr, hledící na šachovnici.

V roce 1857 se Paul Morphy zúčastnil 1. amerického šachového kongresu v New Yorku. Hrál se po vzoru Londýna 1851 vylučovacím způsobem krátkými zápasy. Morphy své soupeře převálcoval, a to i v semifinále Němce Lichtenheina 3 1/2: 1/2. Ve finále potom známého německého mistra Paulsena 5:1 při dvou remízách.

LICHTENHEIN – MORPHY

New York 1857, hra dvou jezdců v obraně

1. e4 e5 2. ♘f3 ♘c6 3. d4 exd4 4. ♙c4 ♘f6 5. e5 d5! 6. ♙b5 ♘e4 7. ♘xd4 ♙d7 (Tak se hraje ještě dnes.) **8. ♘xc6?** (Ale to je již chyba, ztrácí čas. Lépe bylo 8. ♙xc6 s rovnou hrou.) **8. ... bxc6 9. ♙d3 ♙c5 10. ♙xe4 ♜h4!**

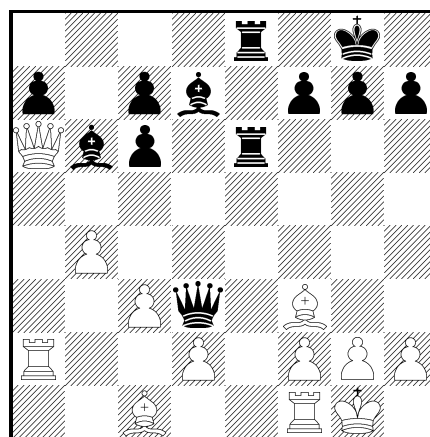

Prostudujte tuto pozici a promyslete všechny možnosti. (Kdyby místo 14. g3 hrál bílý 14. ♜xc6+, pak 14. ... ♙d7 15. ♜xa8+ ♖e7 16. g3! ♙xf2+! 17. ♖xf2 e3+! 18. ♖e1 ♜b4+ 19. c3 ♜xb2 20. ♜xb8 ♙g4 s neodvratným matem.) **14. ... ♜d8 15. fxe3 ♜d1+ 16. ♖f2 ♜f3+! 17. ♖g1 ♙h3! 18. ♜xc6+ ♖f8 19. ♜xa8+ ♖e7 . 0 : 1**

Skutečně, mladý Morphy kombinoval neméně skvěle jako Anderssen!

PAULSEN – MORPHY

New York 1857

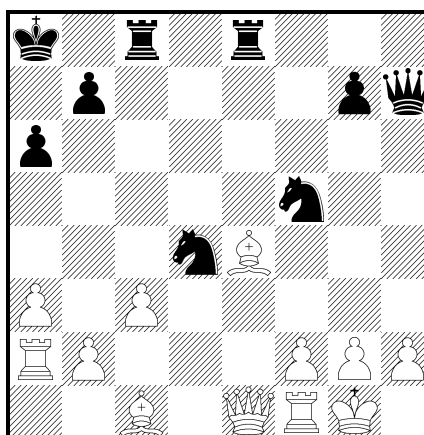

ČNT

Velmi známá je Morphyho kombinace z finálového zápasu. černý umístil před čtyřmi tahy dámu na d3, což učebnice uvádějí jako vzorový příklad aktivního tahu. Bílý se s vytlačněním dámy opozdil (17. ♜a6). **17. ... ♜xf3!! 18. gxf3 ♜g6+ 19. ♖h1 ♙h3 20. ♜d1** (Na 20. ♜g1 by následoval mat ve 3 tazích, a po 20. ♜d3, jak ukazuje Mároczy

v knize "Šachové partie P. Morphyho", by černý podržel převahu po 20. ... f5 21. ♖c4 ♕f8.)
20. ... ♗g2+ 21. ♔g1 ♗xf3+ 22. ♔f1 ♗g2+ 23. ♔g1 ♗h3+ (Zde mohl dát mat ve čtyřech tazích 23. ... ♗e4+ 24. ♔f1 ♗f5 25. ♖e2 ♗h3+ 26. ♔e1 ♖g1#) **24. ♔h1 ♗xf2 25. ♖f1 ♗xf1 26. ♖xf1 ♖e2 27. ♖a1 ♖h6 28. d4 ♗e3! 0 : 1**
 Menší nepřesnost v závěru nesnižuje estetický dojem z jeho umělecké hry.

N – MORPHY
 New York 1859

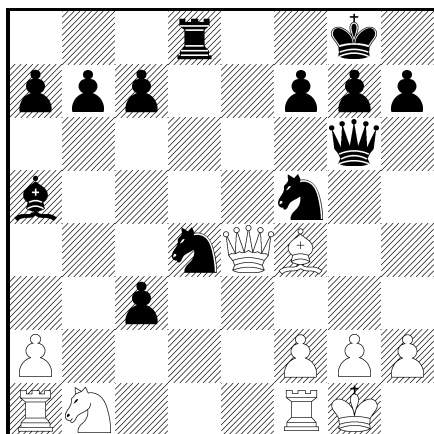
ČNT

MARACHE – MORPHY
 New York 1857, Evansův gambit

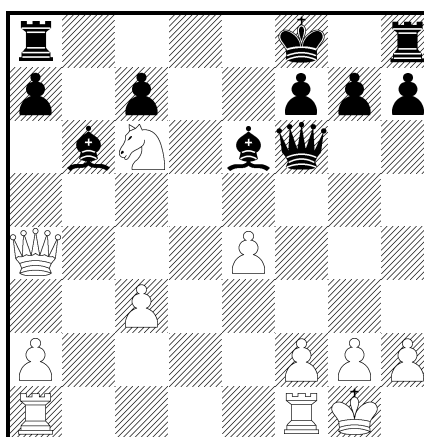
1. e4 e5 2. ♘f3 ♘c6 3. ♗c4 ♗c5 4. b4 ♗xb4 5. c3 ♗a5 6. d4 exd4 7. e5 d5! 8. exd6 ♖xd6 9. 0-0 ♗ge7 10. ♗g5 0-0 11. ♗d3 ♗f5! 12. ♗xf5 ♗xf5 13. ♗a3 ♖g6! (typická oběť kvality) 14. ♗xf8 ♖xg5 15. ♗a3 dxc3! 16. ♗c1 ♖g6 17. ♗f4 ♖d8 18. ♖c2 ♗cd4 19. ♖e4

1. ... ♖xe4! 2. ♖xe4 ♗g3 3. ♖xd4 (3. ♖xh7 ♗de2#) 3. ... ♗e2+ 4. ♔h1 ♖xh2+! 5. ♔xh2 ♖h8+ a mat. 0 : 1

Také *dušený mat* nemohl chybět v Morphyho praxi.

MORPHY – N
 New York 1859

BNT

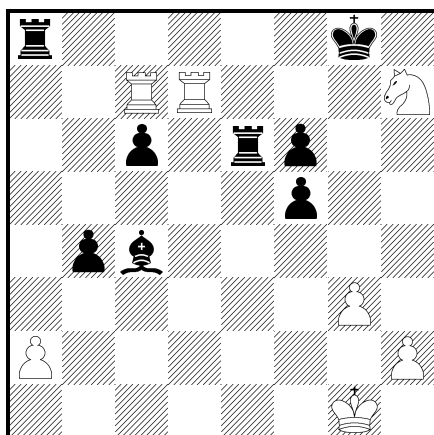
19. ... ♗g3! 20. ♖xg6 ♗de2#. 0 : 1

1. e5! ♖g5 2. h4! ♖g4 3. ♖a3+ ♔g8 4. ♗e7+ ♔f8 5. ♗g6+ ♔g8 6. ♖f8+ ♖xf8 7. ♗e7#. 1 : 0

Mat dvěma jezdci se vyskytl v Morphyho partiích několikrát.

Jiný mat — *na 7. řadě.*

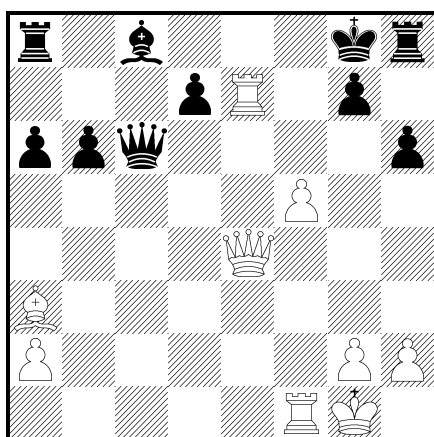
MORPHY – MORIAN

BNT

34. a4!! bxa3 35. ♖g7+ ♕h8 36. ♗f8! 1 : 0
Jiný mat — *epoletový* (epolety — výložky).

MORPHY – N
New York 1857

BNT

1. ♖xg7+! ♕xg7 2. ♖e7+ ♕g8 3. ♖f8+ ♕h7 4. ♖f7#. 1 : 0

Kromě kombinací je možno se učit u Morphyho zásadám vývinu. jelikož tento hlavní princip zahájení musí mladí adeпти šachu pochopit jako první, trenéři mládeže rádi využívají názorných Morphyho partií.

MEEK – MORPHY
1855

1. e4 e5 2. ♗f3 ♗c6 3. d4 exd4 4. ♔c4 ♔c5 5. ♗g5 (Předčasný útok, narušení principu zahájení (táhne dvakrát jednou figurou před dokončením vývinu).) 5. ... ♗h6! (Hle, jaké by měl důsledky obranný tah již vyvinutou figurou: 5. ... ♗e5? 6. ♗xf7 ♗xf7 7. ♔xf7+ ♕xf7 8. ♖h5+ g6 9. ♖xc5 a bílý stojí lépe!) 6.

♗xf7 ♗xf7 7. ♔xf7+ ♕xf7 8. ♖h5+ g6 9. ♖xc5 d6 (Teorie doporučuje 9. ... d5 10. exd5 ♖e8+ 11. ♕d1 ♖e5 12. c4 ♖h4! ♢) 10. ♖b5 ♖e8 11. ♖b3+ d5! 12. f3? ♗a5 13. ♖d3 dxe4 14. fxe4 ♖h4+ 15. g3 ♖xe4+ 16. ♕f2 ♖e7 (A tak bílý nesplnil základní požadavek vývinu: uvést krále do bezpečí rošádou!) 17. ♗d2 ♖e3! 18. ♖b5 c6! (Odlákává bílou dámu od krytí klíčového bodu e2). 19. ♖f1 ♔h3! (opět totéž) 20. ♖d1 ♖f8 21. ♗f3 ♕e8 . 1 : 0

Morphy absolvoval vysokou školu za 2 roky (místo pěti). Podle amerických zákonů mohl nastoupit praxi právníka až v svém 21. roku.

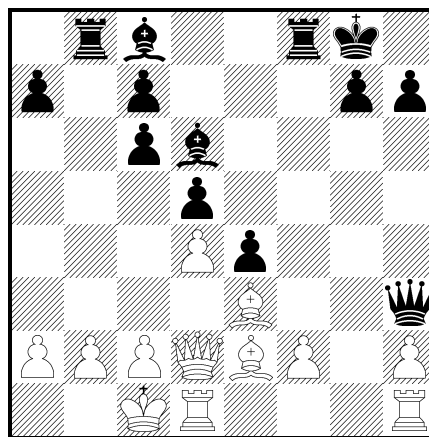
V ušetřeném čase se vydal Morphy na historickou cestu do Evropy. V Anglii rozdrtil všechny mistry, kteří se mu postavili (velmistra Birda 10:1 při jedné remíze!). Staunton se zápasu raději vyhnul a tak nejlepší výsledek proti Morphyho docílil Maďar Löwenthal jeden z nejlepších hráčů té doby (4:10). Nevidané výkony podal Morphy v simultánce na slepo proti 8 silným hráčům!

Poté vycestoval do Paříže a porazil tamního vládce proslulé kavárny Régence Němce Harwitze. Evropa nasadila proti Morphyho svého nejlepšího hráče — Anderssen.

Tento historický zápas s konal ke konci roku 1858 a Morphy zvítězil přesvědčivě 7:2 při dvou remízách. Anderssen rytířsky uznal převahu Morphyho. Morphy se v kombinační hře vyrovnal Anderssenovi a v poziční hře ho jasně předčil.

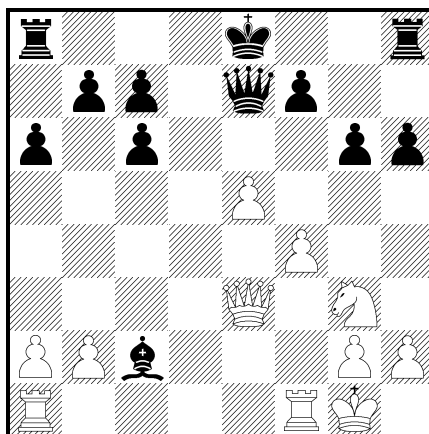
BIRD – MORPHY
Londýn 1858

Po 17. bílého vznikla pozice (poslední tah 17.0-0-0):

Morphy zahájil kombinaci: 17. ... ♖xf2! 18.

♙xf2 ♖a3! 19. c3 (Vynuceno. 19. ♖c3 ♖xa2
 20. ♗dg1 g6 21. b3 ♙b4+-+ ; 19. ♖g5 ♖xb2+
 20. ♙d2 ♙b4+ 21. ♙e3 ♖a3 22. ♙b3 ♙a6 23.
 ♗g1 ♙f8!-+) **19. ... ♖xa2** (nikoliv 19. ...
 e3 20. ♙xe3 ♙f5 21. ♖c2!±) **20. b4** (20. ♖c2
 ♗xb2 21. ♖xb2 ♙a3 22. ♖xa3 ♖xa3+ 23. ♙d2
 ♖b2+ 24. ♙e1 ♖xc3+ ±) **20. ... ♖a1+ 21.**
♙c2 ♖a4+ 22. ♙b2? (Všemi komentátory označeno jako rozhodující chyba — viz závěrečná poznámka.) **22. ... ♙xb4 23. cxb4 ♗xb4+ 24. ♖xb4 ♖xb4+ 25. ♙c2 e3! 26. ♙xe3 ♙f5+ 27. ♗d3 ♖c4+ 28. ♙d2 ♖a2+ 29. ♙e1 ♖b1+ . 0 : 1**

Všichni komentátoři navrhli 22. ♙c1! s opakováním tahů, neboť 22. ... ♙xb4 23. cxb4 ♗xb4 24. ♖g5 ♖a3+ 25. ♙d2 ♗b2+ 26. ♙e1 ♗xe2+ 27. ♙xe2 ♖f3+ 28. ♙e1 ♖xh1+ 29. ♖g1 ♖f3 30. ♖g3+-

Tato poznámka rozladila ctitele Morphyho — oběť a kombinace vedly jen k remíze? Proto jsem si s potěšením přečetl článek jednoho ruského mistra, že Morphy by nehrál na remizu, ale po 22. ♙c1 by pokračoval 22. ... a5! a na celé straně dokazoval správnost tohoto tvrzení rozsáhlými analýzami.

MORPHY – LÖWENTHAL Londýn 1858

1. e4 e5 2. ♘f3 ♘c6 3. ♙b5 a6 4. ♙a4 ♘f6 5. d4 exd4 6. e5 ♘e4 7. 0-0 (Poučnou chybou by bylo 7. ♘xd4? ♘xf2! 8. ♙xf2 ♖h4+ 9. ♙e3 ♖xd4+ 10. ♖xd4 ♘xd4 11. ♙xd4 c5+ 12. ♙e3 b5 a černý dostane obětovanou figuru zpět i s úroky.) **7. ... ♘c5 8. ♙xc6 dxc6 9. ♘xd4 ♘e6 10. ♘xe6** (Strategickým cílem bílého je uplatnění pěškové převahy na královském křídle, vzhledem ke dvojici střelců však černý nestojí hůře.) **10. ... ♙xe6 11. ♖e2 ♙c5?!** (Přesnější bylo 11. ... ♙e7, neboť nyní nabude připravovaný manévř ♘c3—e4 na síle.) **12. ♘c3 ♖e7 13. ♘e4 h6 14. ♙e3!** (Černý střelec bude vyměněn, ale tak, aby na šachovnici zůstal silný jezdec, podporující důležitý postup f4–f5.) **14. ... ♙xe3 15. ♖xe3 ♙f5 16. ♘g3** (Typická Morphyho oběť pěšce za zisk iniciativy!) **16. ... ♙xc2 17. f4 g6**

18. e6! ♙f5 (Vede k oslabení černého krále. Nešlo 18. ... fxe6 pro 19. ♖c3 se ztrátou figury, málo nadějně bylo 18. ... f6 pro 19. ♖c3. Někteří doporučili 18. ... 0-0-0, ovšem bílý vyhraje postupem 19. ♗ac1 ♙f5 20. ♘xf5 gxf5 21. ♖a7 ♖xe6 22. ♗fd1.) **19. ♘xf5 gxf5 20. exf7+ ♙xf7 21. ♖h3! ♖f6 22. ♗ae1 ♗he8 23. ♗e5! ♙g6 24. ♗fe1 ♗xe5** (Ovládnutí sloupce "e" těžkými figurami bílého nemůže černý čelit, po 24. ... ♖f7 přijde 25. ♖g3+! ♙h7 26. ♖e3.) **25. ♗xe5 ♗d8 26. ♖g3+ ♙h7 27. h3 ♗d7 28. ♖e3 b6 29. ♙h2 c5 30. ♖e2 ♖g6 31. ♗e6 ♖g7 32. ♖h5** (Strategie bílého triumfuje a černý je odkázán na pasivitu.) **32. ... ♗d5** (32. ... ♗f7 33. ♗xh6+) **33. b3** (Nyní je černý v nevýhodě tahu a nemůže už zabránit materiálním ztrátám.) **33. ... b5 34. ♗xa6 ♗d6** (nebo 34. ... b4 35. ♗c6 atd.) **35. ♖xf5+ ♖g6 36. ♖xg6+ ♙xg6 37. ♗a5 ♗b6 38. g4 c6 39. ♙g3 h5 40. ♗a7 hxg4 41. hxg4 ♙f6 42. f5 ♙e5 43. ♗e7+ ♙d6 44. f6 ♗b8 45. g5 ♗f8 46. ♙f4 c4 47. bxc4 bxc4 48. ♙f5 c3 49. ♗e3 . 1 : 0**

Důslednost, s jakou Morphy uskutečňoval své strategické plány v otevřených pozicích, přináší poučení a budí obdiv i v dnešní době!

HARWITZ – MORPHY Paříž 1858, Holandská hra

1. d4 f5 2. c4 e6 3. ♘c3 (3. g3 se hrálo až o mnoho desítek let později.) **3. ... ♘f6 4. ♙g5 ♙b4 5. ♖b3 c5 6. d5 e5 7. e3 0-0 8. ♙d3 d6 9. ♘ge2 h6 10. ♙xf6 ♖xf6 11. a3 ♙xc3+ 12. ♖xc3 ♘d7 13. 0-0 ♖g6 14. b4 b6 15. f3 h5 16. ♙c2 ♙b7 17. ♙a4 ♖f7 18. ♙xd7** (doporučovali 18. ♙c6.) **18. ... ♖xd7 19. bxc5 bxc5 20. f4 e4 21. ♗ab1** (Asi lépe 21. ♘c1 s plánem ♘b3–a5.) **21. ... ♙a6!** (Bere na mušku slabinu c4.) **22. ♗fc1 ♖a4! 23. ♘g3! h4 24. ♘f1 ♗ab8 25. ♘d2**

♖b6! 26. ♗xb6 axb6 27. ♞b3 ♞xb3 (Na rozdíl od romantiků Morphy rád měnil dámy při přechodu do lepší koncovky.) **28. ♜xb3 b5! 29. cxb5 ♙xb5** (A tak má černý krytého volného pěšce "c", bílý volného pěšce "a", ten ale může být slabinou.) **30. ♜a5 ♖a8 31. ♜b7 ♖a6 32. ♖c3 ♙f8 33. ♜d8 ♙d7! 34. ♖b3 ♙e7 35. ♖b8 c4! 36. ♙f2 c3 37. ♙e2 ♖xa3 38. ♜c6+ ♙xc6 39. dxc6 c2 40. ♙d2 ♖c3! 41. ♙c1 ♖xc6 42. ♖b3 ♙f6 43. ♖a3 g5 44. g3 hxg3 45. hxg3 gxf4 46. gxf4** (S dvěma pěšci méně bojuje bílý za ztracenou věc, Morphy v technice hry v koncovce neměl ve své době sobě rovného.) **46. ... ♙g6 47. ♖a5 ♖c5 48. ♖a6 ♖c3 49. ♖xd6+ ♙h5 50. ♖d2 ♙g4 51. ♖g2+ ♙f3 52. ♖g5 ♖c5 53. ♖h5 ♙xe3 54. ♖h4 ♙f3 . 0 : 1**

jako nikdo jiný.

Jeho partie budou poučením pro všechny šachisty.

MORPHY – ANDERSSEN

Paříž 1858, Skandinávská obrana

1. e4 d5 2. exd5 ♞xd5 3. ♜c3 ♞a5 4. d4 e5 (Dnešní teorie 4. ... ♜f6.) **5. dxe5** (teorie: 5. ♜f3.) **5. ... ♞xe5+** (Alternativou je 5. ... ♙b4.) **6. ♙e2 ♙b4 7. ♜f3!** (Typická Morphyho oběť pěšce za náskok ve vývinu.) **7. ... ♙xc3+ 8. bxc3 ♞xc3+ 9. ♙d2 ♞c5 10. ♖b1** (Brání soupeři ve vývinu (♙c8).) **10. ... ♜c6 11. 0-0 ♜f6 12. ♙f4 0-0!** (Snaha, udržet pěšce navíc, by byla příliš riskantní.) **13. ♙xc7 ♜d4 14. ♞xd4 ♞xc7 15. ♙d3!** (Staví figuru aktivně.) **15. ... ♙g4** (To je ale pseudoaktivita.) **16. ♜g5!** (Hrozí nejen ♜xh7, ale i ♜e4.) **16. ... ♖fd8** (To není zisk tempa, nutné bylo 16. ... ♙h5.) **17. ♞b4 ♙c8** (Pokryl sice obě hrozby, ale z hlediska vývinu je to katastrofa). **18. ♖fe1** (Věž patří na volný sloupec.) **18. ... a5** (Zde vidíme rozdíl mezi soupeři.) **19. ♞e7!** (Morphy mění dámy, čemuž se romantici vyhýbali, ale jde na 7. řadu.) **19. ... ♞xe7** (Vynuceno, na 19. ... ♙d7 jde **20. ♞xf7+ ♙h8 21. ♜e6** se ziskem dámy.) **20. ♖xe7** (Vzpomeňme Nimcoviče. Ideálem sloupcové operace je vnik do týlu soupeř, zpravidla na 7. řadu.) **20. ... ♜d5** (Jen urychluje prohru, ale partii již nešlo zachránit. **20. ... h6 21. ♜xf7 ♙f8 22. ♖be1! ♜d5 23. ♖7e5 ♙xf7 24. ♙c4** a koncovku s pěšcem navíc by Morphy snadno vyhrál.) **21. ♙xh7+ ♙h8 22. ♖xf7 ♜c3 23. ♖e1 ♜xa2 24. ♖f4 ♖a6 25. ♙d3 . 1 : 0**

Po návratu do Ameriky byl Morphy uvítán jako národní hrdina. Pak bohužel zanechal vážného šachu, skutečně neměl sobě rovného soupeře. Vzlétl jako meteor, také tak skončil. Morphy nepsal žádnou knihu, ale ovlivnil vývoj šachu

III. Johann ZUKERTORT

Následující partie je jedna z nejkrásnějších kombinačních partií. Johann Zukertort, soupeř Steinitzův v 1. zápase o titul mistra světa, byl všestranným hráčem, zvláště skvěle vedl útok. Komentář k partii je zčásti převzat z knihy Dvoreckého a Jusupova "Škola budoucích šampionů".

ZUKERTORT – BLACKBURNE
Londýn 1883

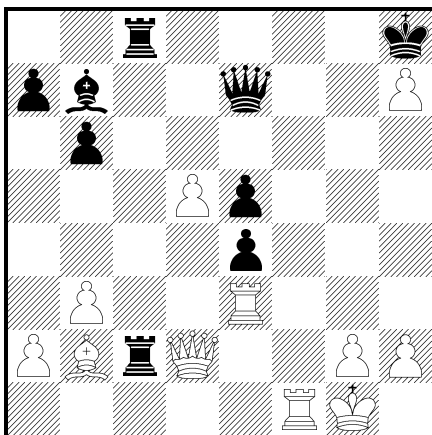
1. c4 e6 2. e3 ♘f6 3. ♘f3 b6 4. ♖e2 ♖b7 5. 0–0 (V roce 1883 bylo zahájení hráno bez velkých ambicí, dbalo se zejména na vývin figur. Zde bych vás chtěl upozornit na následující tah Blackburneho, chce rozmístit vhodně své síly.) **5. ... d5 6. d4 ♖d6** (Vývin figur je jistě otázkou vkusu. Lze hrát i jinak (6. ... dxc4, 6. ... ♖e7, 6. ... ♘bd7, nebo i 6. ... c5). Mně osobně se vývin Blackburneho líbí nejvíce. Později si v podobných pozicích počínali stejně Aljechin a Rubinstein.) **7. ♘c3 0–0 8. b3** (Dokončuje vývin.) **8. ... ♘bd7** (To je výstavba, o které jsem hovořil. Aktivní střelci na b7 a d6 míří na královské křídlo. (Dříve se nazývali Horwitzovi střelci podle německého mistra 19. století.) V dalším sní černý o tom hrát ♘e4 a f5 a eventuálně pak převést dámu nebo věž přes pole f6 k útoku na krále.) **9. ♖b2** (Zde mohl černý jistě hrát 9. ... c5 nebo 9. ... ♘e4. Já bych ale hrál 9. ... a6 abych zabránil ♘b5. Střelec na d6 je silná figura a bílý jej mohl vyměnit za jezce na c3. Přirozeně někdy není výpad ♘b5 efektivní. Střelec se může stáhnout na e7, pak jde a6 a docílí se téhož. Pokud bílý obsadí sloupec "c" věží nebo dámou, pak již střelec nemůže couvnout pro slabinu c7. Z toho důvodu byl tah a6 dobrým profylaktickým tahem. Blackburne však pokračoval jinak.) **9. ... ♖e7? 10. ♘b5 ♘e4 11. ♘xd6 cxd6** (Bílý podcenil tah ♘b5, vidíte, jak se pozice změnila? Pěšcová struktura černého je trochu znehodnocena, bílý má výhodu dvou střelců. Jezdec na e4 bude vyměněn nebo zahánán. Pozice bílého je lepší. Pojdme o krok zpět, situace před 9. tahem bílého se mi zdá být zajímavou. Zde můžeme ukázat poziční obraz na téma profylaktických tahů a pozornosti proti hrozbám soupeře. Dále si všimněme, že černý hrál nepřesně 9. ... ♖e7 a tím připustil výměnu ♘c3 za ♖d6. Bylo nutné kontrolovat pole b5 pomocí a6, typickým tahem v podobných pozicích. Vezměte si list papíru s nadpisem "Pozornost proti možnostem soupeře", tam napište Zukertort – Blackburne,

1883, černý na tahu po 9. ♖b2. Vpravo nechte místo pro poznámky. Pokud se střetnete později s novými zajímavými podobnými příklady, pak je zanepte na tento papír. Dostanete sbírku poučných pozic k různým tématům. Tyto příklady rozšíří a upevní váš poziční arzenál.) **12. ♘d2 ♘df6** (Na 12. ... f5 připravil bílý po 13. cxd5 ♖xd5 14. f3 postup e4. Považuji však výměnu 12. ... ♘xd2 za lepší než tah v partii. Dvoreckij mě upozornil na tah ♘b1! Před sto lety by tak ovšem nehrál nikdo. Tento poziční manévr, jak se vyhnout výměně takovouto zvláštní cestou se vyskytl až mnohem později. Dvoreckij tah našel snadno, podobné pozice již studoval. Komentovat lze přibližně takto: "Pozornost zasluhuje ♘b1, aby se takto vyhnul výměně. Plánuje zahnat jezce z f3, vrátit se jezdcem na c3 a připravit e3–e4. V tomto případě bude na šachovnici *více figur, což je výhodnější pro tu stranu, která má prostorovou převahu.*

Podobné pozice vznikají často v anglické hře a v holandské v systému Stonewall (kamenná zeď). Jinou nuancí je tah ♖a3, např. 13. ♘b1 e5 14. f3 ♘g5 15. dxe5 dxe5 16. ♖a3 se ziskem kvality. V partii hrál bílý jednoduše, připustil výměnu jezdců a tak odevzdal část své převahy.) **13. f3 ♘xd2 14. ♖xd2 dxc4** (Toto bylo kritizováno. Čím brát? Pěšec c4 by mohl být slabý, proto je rozumnější brát střelcem. Lépe tedy bylo místo 14. ... dxc4 hrát 14. ... ♖a6.) **15. ♖xc4 d5 16. ♖d3** (Nyní musí věž obsadit volný sloupec, ale která?) **16. ... ♖fc8 17. ♖ae1** (Odpovídá nejlépe pozičnímu chápání Zukertorta. (Zde mohl hrát i 17. a4 s plánem hry na dámském křídle.) Nyní se po 17. ♖ae1 ponořte do pozice a naleznete správný tah černého! 17. ... a5! to je správná trefa! Situace není pro černého příjemná, ♖b7 je pasivní, soupeř má dvojici střelců a reálné šance k útoku v centru e4. Bude-li černý hrát bezplánovitě, nebude mít protihru a dostane se do těžké pozice. (Tahem a5, který se v partii nestal, by sledoval cíle: protihru na dámském křídle a5–a4, výměnu bělopolných střelců po ♖a6, nebo i výpad dámy ♖b4. Silná figura bílého by zmizela ze šachovnice (♖), bylo by oslabeno pole c2 (po vynuceném a2–a4), což by zesílilo hrozbu zdvojení černých věží na "c" sloupci.)

Když už jsme našli tah 17. ... a5!, měl bílý hrát 17. ♖e2!, odkud podporuje i e4 a zamezuje výměně střelců. K tomuto tématu můžeme opět založit list "Výměna figur". Je důležité rozpoznat, které figury mají být vyměněny a které ne.

Toto poznání může být klíčem k pochopení pozice a stanovení správného plánu. Blackburne hraje šablonovitě, vidí volný sloupec a začíná zdvojovat věže.) **17. ... ♖c7 18. e4 ♗ac8** (Jistě mnozí by postupovali stejně, nejprve zdvojit a pak uvažovat, co dále. Všechny body vniku na "c" sloupci jsou však kontrolovány střelci. Přesto má černý jednu možnost, spojenou s vnikem na c2.) **19. e5 ♘e8 20. f4** (Bílý chce zvětšit převahu v centru a připravit útok na krále. Co navrhnete nyní černému? Připustit f4–f5 je nejvýš nebezpečné, je nutno volit mezi 20. ... g6 a 20. ... f5. Poslední vypadá lépe.) **20. ... g6** (Oslabuje královské postavení. Pěšci před králem se má postupovat s největší obezřetností. Po 20. ... f5 21. exf6 ♘xf6 by černý získal protihru s ♘e4.) **21. ♖e3** (Na 21. ... ♘g7 22. g4.) **21. ... f5** (Stává se často: zahrajeme jeden tah a pak zjistíme, že ten druhý byl lepší.) **22. exf6!** (S dvojicí střelců je nutno otevřít hru, je třeba zapojit i ♗b2. Je ovšem třeba vzít do úvahy i možnou protihru černého ♘f6–e4. Proto vše muselo být přesně propočteno. Bílý zahajuje čarokrásnou kombinaci!) **22. ... ♘xf6** (Kdyby tušil, co přijde, hrál by 22. ... ♗xf6 v naději na obranu. Zvolil aktivní plán, spojený s ♖c2.) **23. f5! ♘e4 24. ♗xe4 dxe4** (Co nyní? Jako principiální vypadá 25. d5. V pozicích s *nestejnobarevnými střelci* nemá materiál nejdůležitější význam, důležitější je *aktivita střelců*. Ale zkoumejme konkrétně: 25. d5 ♖c2 26. ♗d4 e5 má černý šance na remízu.) **25. fxg6!!** (Nyní není dobré 25. ... hxg6 pro 26. ♖g3.) **25. ... ♖c2 26. gxh7+ ♗h8** (Typická metoda obrany — král se schová za pěšce. Nešlo 26. ... ♗xh7 pro 27. ♖h3 a 28. ♗h6.) **27. d5+ e5**

28. ♗b4!! (To ovšem musel vidět dříve.) **28. ... ♖8c5** (28. ... ♗xb4 29. ♗xe5+ ♗xh7 30.

♖h3+ ♗g6 31. ♖g3+ ♗h6 32. ♖f6+ ♗h5 33. ♖f5+ ♗h6 34. ♗f4+-+— Téma kombinace — matový obrazec — tři bílé figury šachují. Na 28. ... ♗g7 nebo 28. ... ♗g5 rozhodne 29. ♖g3.) **29. ♖f8+!** (Kombinace pokračuje krásnou ideou odlákání.) **29. ... ♗xh7** (29. ... ♗xf8 30. ♗xe5+ ♗xh7 31. ♗xe4+ ♗h6 32. ♖h3+ a mat v několika tazích.) **30. ♗xe4+ ♗g7 31. ♗xe5+ ♗xf8 32. ♗g7+! ♗g8 33. ♗xe7 1 : 0**

Steinitz: "Jedna z nejkrásnějších kombinací, snad vůbec nejkrásnější ze všech, které kdy byly uskutečněny na šachovnici. Chybí nám slova, abychom vyjádřili obdiv nad mistrovstvím Zukertorta, s kterým hrál tuto partii." Krásný příklad uznání kvalit svého hlavního soupeře! První kniha této série (viz výše, vyšly již tři) je věnována rozborům partií a odkazu klasiků. Z poznámek Jusupova se lze mnohému naučit! Výkon Zukertorta v Londýně 1883 (1. místo o 3 body před druhým Steinitzem) byl považován za nejlepší turnajový výsledek 19. století a byl úvodem k 1. zápasu o mistra světa Steinitz – Zukertort v roce 1886.

IV. Wilhelm STEINITZ

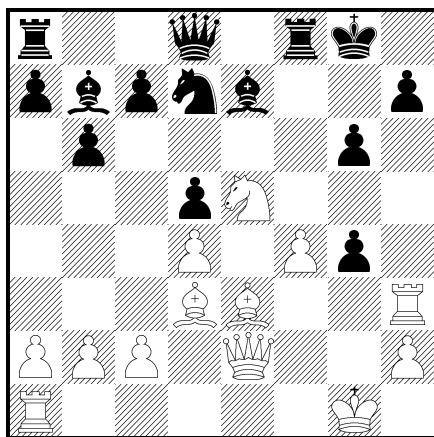
Wilhelm Steinitz byl prvním mistrem světa v šachu, titul vlastnil v letech 1886–1894. Již předtím byl po dobu 20 let považován za nejsilnějšího hráče světa (1866–1886).

Narodil se v roce 1836 v Praze v početné rodině židovského obchodníka (13. dítě). V roce 1858 se přestěhoval do Vídně, ale více než studiu na vysoké škole se věnoval šachu. V roce 1861 byl již přeborníkem Vídně, která jej vyslala na *turnaj do Londýna 1862* (1. Anderssen, 2. Paulsen, ..., 6. Steinitz, celkem 10 účastníků). Zde sehrál Steinitz známou partii:

STEINITZ – MONGREDIEN

Londýn 1862

1. e4 d5 2. exd5 ♖xd5 3. ♘c3 ♗d8 4. d4 e6 5. ♘f3 ♘f6 6. ♙d3 ♙e7 7. 0–0 0–0 8. ♙e3 (8. ♗e2) 8. ... b6 9. ♘e5 ♙b7 10. f4 ♘bd7 11. ♗e2 ♘d5? (Lépe 11. ... c5.) 12. ♘xd5 exd5 (I po 12. ... ♙xd5 13. ♗ad1 by stál bílý lépe.) 13. ♗f3 f5 14. ♗h3 g6 (Steinitz ukázal pěknou variantu 14. ... c5 15. ♗h5 ♘f6 16. ♗xf5 ♙c8 17. ♗xh7+ ♘xh7 18. ♙xh7+ a mat.) 15. g4 fxg4? (Nutné bylo 15. ... ♘xe5 16. fxe5 ♙c8.)

16. ♗xh7!! ♘xe5 (16. ... ♙xh7 17. ♗xg4 ♘f6 18. ♗xg6+ ♙h8 19. ♗h6+ ♙g8 20. ♙h1 atd.) 17. fxe5 ♙xh7 18. ♗xg4 ♗g8 19. ♗h5+ ♙g7 20. ♗h6+ ♙f7 21. ♗h7+ ♙e6 (21. ... ♗g7 22. ♙xg6+ ♙f8 23. ♙h6) 22. ♗h3+ ♙f7 23. ♗f1+ ♙e8 24. ♗e6 ♗g7 25. ♙g5 ♗d7 26. ♙xg6+ ♗xg6 27. ♗xg6+ ♙d8 28. ♗f8+ ♗e8 29. ♗xe8♯. 1 : 0

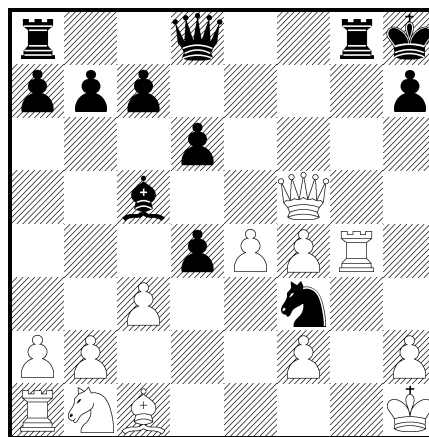
Útok na královském křídle při pevném centru, to je jeden ze základních postulátů učení Steinitze. Po turnaji Steinitz v Londýně zůstal a stal se šachovým profesionálem. Z počátku byl plně pod vlivem romantické italské kombinační školy,

prvního směru v šachu.

RAJNER – STEINITZ

Vídeň 1860

1. e4 e5 2. ♘f3 ♘c6 3. d4 exd4 4. ♙c4 ♙c5 5. 0–0?! (5. c3) 5. ... d6 6. c3 ♙g4 7. ♗b3 ♙xf3! 8. ♙xf7+ ♙f8 9. ♙xg8 ♗xg8 10. gxf3 g5! (Za pěšce má černý náskok ve vývinu a útok.) 11. ♗e6 ♘e5 12. ♗f5+ ♙g7 13. ♙h1 ♙h8 14. ♗g1 g4! 15. f4 ♘f3! 16. ♗xg4

16. ... ♗h4!! 17. ♗g2 ♗xh2+! 18. ♗xh2 ♗g1♯. 0 : 1

Steinitz porážel anglické mistry s velkou převahou, v roce 1863 Mongrediena 7:0 bez remíz!, Blackburneho 7:1 při dvou remízách.

V roce 1866 porazil Steinitz Anderssena 8:6 bez remíz a byl po dvacet let považován za nejsilnějšího hráče světa. (O mistra světa se nemohlo hrát pokud žil Morphy, tak velká byla jeho legenda.)

V letech 1873–83 vedl šachovou rubriku v deníku *Field*, od roku 1883 vedl v USA šachový časopis *The International Chess Magazin*.

Steinitz v nich provedl *obrovskou analytickou práci*, podrobil kritice velké množství partií, kriticky přezkoumal chrabré útoky představitelů kombinační školy a přišel k závěru, že vedly k úspěchu ne pro nějakou geniálnost, ale že byly zpravidla umožněny velmi slabou obranou.

Steinitz v praxi dokazoval, že proti náhlým, neoprávněným útokům existuje dostatečná obrana. Útoky soupeřů vydržel proto, že se *vyvaroval oslabení pozice*, zejména krále, a dovedně využíval možnosti obrany a protiútoků. Útočící na Steinitze zpravidla nevěnovali pozornost oslabení vlastní pozice a když útok skončil, slabosti se plně projevíly. Steinitz dal tak *rozhodující úder šachovému romantismu*.

Nazvali jsme Morphyho nejznamenitějším

šachistou. Znalci šachu však vidí ve Steinitzovi *největší osobnost šachové historie, ve smyslu hloubky myšlení a síly vlivu.*

Steinitz rozdělil šachovou pozici, do té doby považovanou za nedělitelnou, na *dílčí prvky.* Určil nejpodstatnější *znaky pozice,* které umožní objektivně zhodnotit a určit racionální *plán činnosti.*

Stanovil obecné principy strategie, které znamenaly zcela *nový přístup k šachové partii.* Převrat, uskutečněný Steinitzem, byl tak veliký, že všichni teoretici po něm jen přidali své jméno k jeho jménu.

Jak vedl Steinitz aktivní činnost?

Mistrně *manévroval a postupně zesiloval pozici svých figur.* Jeho strategie spočívala v *oslabení soupeřovy pozice,* snažil se vytvořit v ní *slabé body* a poté je využít.

Jeho strategie nevyučovala kombinaci, *Steinitzovy kombinace zpravidla utvrzovaly již dosáhnutou pozici převahu,* transformovaly ji v rozhodující převahu (materiální či pozici), dokončovaly útok.

Znaky pozice mohou být dočasné nebo trvalé. S dočasnými znaky, například s náskokem ve vývinu, pracovali mistrně hráči kombinační školy i Morphy.

Steinitz obrátil pozornost na *trvalé znaky,* zejména na ty, které jsou určeny *rozmístěním pěšců.* Pěšcová struktura činí některé body silnými, jiné slabými, ona často určuje relativní hodnotu figur. Na ní závisí prostorová převaha, svoboda manévrování figur, souhra figur.

Samotní pěšci mohou být jak silou, tak i slabinou. Například *pěšcový klín,* vražený *do pozice soupeře,* který je dobře podporovaný, narušuje koordinaci sil soupeře.

Izolovaný pěšec na otevřeném sloupci může být vážným objektem útoku, právě tak i opožděný pěšec.

Analýza pěšcové struktury a tendence její změny vyzdvihla nové pozici pojmy (*dobrý a špatný střelec, výhoda dvojice střelců* a další).

Učení Steinitze o znacích pozice se vztahuje zejména *k zavřeným a polo zavřeným pozicím.*

Výběr plánu má vždy odpovídat hodnocení pozice. Steinitzova teorie stanovila *vztah mezi útokem na křídle a operacemi v centru.* Útok na krále prováděl Steinitz *vždy při zavřeném či zabezpečeném centru,* jen takový křídelní útok může být úspěšný. Z toho též vyplývá, že nejúčinnějším prostředkem boje proti útoku na křídle je *protiúder v centru.*

Po ukončení vývinu se Steinitz snažil pomocí manévru oslabit soupeřovu pozici, pak zvětšit výhody své pozice, vyvolat oslabení soupeře, aby roztáhl sílu obrany a mohl operovat současně proti dvěma či více objektům (skvělý příklad lavírování uvidíme).

Metoda postupného hromadění malých výhod dávala Steinitzovi skvělé praktické výsledky. Konkrétní plány, které Steinitz prováděl, byly velmi různorodé, např. velkou pozornost věnoval využití pěšcové převahy na dámském křídle s cílem vytvoření volného pěšce.

Nyní po mnoha letech se nám to možná zdá vše jako samozřejmé, ale tenkrát to byly skutečné objevy, které zcela změnily představy o šachovém boji. Jelikož to jsou *základy pozici boje,* které zůstaly platné, použil jsem údajů z doslovu k *vynikající knize* nejlepšího šachového historika *Nejštadta: Pěrvýj čempion mira.* Steinitzovo učení je skvěle vyloženo i ve skvělé *učebnici Laskerově.*

Své teoretické výzkumy prakticky vyzkoušel Steinitz v *zápasech o mistra světa.*

První zápas se konal v roce 1886, kdy již padesátiletý Steinitz porazil vítěze velkého turnaje v Londýně 1883 Němce *Zukertorta* (žáka Anderssena) 10:5 při 5 remízách.

Zápasy Steinitze můžeme sledovat ve výborné knize *Julia Kozmy: Boje o šachový trón.* (Tuto knihu považuji za lepší než je obdobná kniha Podgorného "Králové šachového světa".)

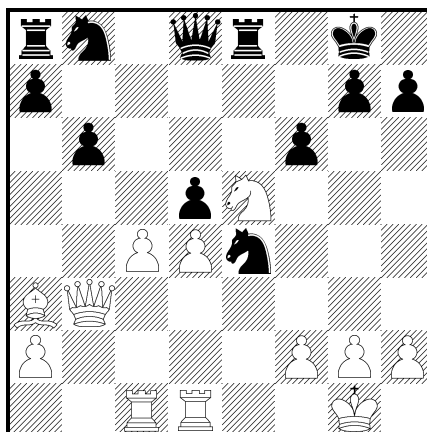
ZUKERTORT – STEINITZ

1886, 9. partie

1. d4 d5 2. c4 e6 3. ♖c3 ♗f6 4. ♗f3 dxc4 5. e3 c5 6. ♙xc4 cxd4 7. exd4 ♙e7 8. 0–0 0–0 9. ♖e2 ♗bd7 (Vzniklé postavení se vyskytuje ještě i dnes v přijatém dámském gambitu. Budeme-li studovat *typovou pozici — boj proti izolovanému pěšci,* měli bychom začít právě touto partií (a 7. partií téhož zápasu).)
10. ♙b3 ♗b6 11. ♙f4 (Dnes víme, že tento vývin není dobrý.) **11. ... ♗bd5 12. ♙g3 ♖a5! 13. ♖ac1 ♙d7 14. ♗e5 ♖fd8! 15. ♖f3 ♙e8** (Steinitz stavěl figury i v obraně do souhry!) **16. ♖fe1 ♖ac8 17. ♙h4** (Příznává chybu z 11. tahu.) **17. ... ♗xc3!** (Typické Steinitzovské *přenesení slabiny* z d4 na c3.) **18. bxc3 ♖c7 19. ♖d3 ♗d5! 20. ♙xe7 ♖xe7 21. ♙xd5** (To není šťastné rozhodnutí.) **21. ... ♖xd5 22. c4** (A máme *visací pěšce,* i na ně Steinitz vyvine tlak.) **22. ... ♖dd8! 23. ♖e3?** (Zukertort chce útočit za každou cenu.) **23. ... ♖d6! 24. ♖d1 f6 25. ♖h3!**

(Pokračuje v útočném plánu, ale černý nemusí nabízenou oběť přijmout (pak by měl bílý nejméně remízu).) 25. ... h6 26. ♖g4 ♗f4! 27. ♗e3 ♕a4! (A černý již přebírá iniciativu, vynucuje oslabení 1. řady.) 28. ♖f3 ♗d6 29. ♖d2 ♕c6 30. ♖g3 f5! 31. ♖g6 ♕e4 32. ♗b3 ♗h7! 33. c5 ♖xc5 34. ♖xe6 ♖c1+ 35. ♗d1 ♗f4! 36. ♗b2 ♖b1 37. ♗c3 ♖c8! 38. ♖xe4 ♗xe4 . 0 : 1

Věřím, že podrobnější poznámky k této i dalším partiím zápasu si vyhledáte v knize Kozmově.

Steinitz zaslouženě získal titul mistra světa. Své myšlenky shrnul v knize *Modern Chess Instructor*, která je dnes ovšem velikou vzácností. Byl jsem mile překvapen, že 7. a 8. kapitoly jsem našel ve výborné brožuře "Ocenka pozicii".

A jaká je klasifikace *elementů hodnocení pozice*: 1. Náskok ve vývinu 2. Větší možnost manévrování 3. Ovládnutí centra 4. Exponované postavení krále 5. Slabá pole 6. Pěšcová struktura (izolovaný pěšec, opožděný pěšec, dvojštěpec) 7. Pěšcová převaha na dámském křídle 8. Otevřené linie (sloupce a diagonály) 9. Výhoda dvojice střelců.

Steinitz v pokročilém věku úspěšně hájil svůj titul v roce 1889 a 1892 proti *Čigorinovi* (tyto skvělé partie by stály za samostatný článek, ale věřím, že si je najdete u Kozmy) a v roce 1890 proti *Gungsborgovi*. V mé první šachové knize uváděl prof. Zmatlík v úvodu jako vzorovou partii:

STEINITZ – GUNGSBERG
1890

1. d4 d5 2. c4 dxc4 3. ♗f3 ♗f6 4. e3 e6 5. ♕xc4 ♕b4+ 6. ♗c3 0–0 7. 0–0 b6 8. ♗e5 ♕b7 9. ♗b3! ♕xc3 10. bxc3 ♕d5 (Soupeři se vždy snažili zbavit Steinitze dvojice střelců.) 11. ♕xd5 exd5 12. ♕a3 ♖e8 13. c4 c5 14. ♖ac1 ♗e4 15. ♖fd1! cxd4 16. exd4 f6

17. cxd5! fxe5 18. d6+ ♔h8 19. ♗d5 ♗xf2 20. ♖d2! ♗d7 21. ♖xf2 ♗f6 22. ♖xf6! gxf6 (22. ... ♗xf6 23. d7 ♖f8 24. ♗xa8 ♖xa8 25. ♖c8+ ♗d8 26. ♖xa8 ♗xa8 27. ♕e7+-) 23. d7 ♖g8 24. dxe5 ♖g5 25. ♗xa8! ♗xa8 26. ♖c8+ ♖g8 27. ♖xa8 ♖xa8 28. e6 . 1 : 0

Hymnus na volného pěšce!

V závěru si dáme lekci od Steinitze na výhodu *dvojice střelců*. (Předpokladem je, že chápeme pojem "dobrého a špatného" střelce a víme, ve kterých pozicích koncovky je *lepší střelec* (hraje se na velkém prostoru, pěšci jsou na obou křídlech nerovnoměrně rozdělení, aby vznikli volní pěšci) a kdy *jezdec* (hraje se na omezeném prostoru).)

V čem je vlastně *výhoda dvojice střelců*?

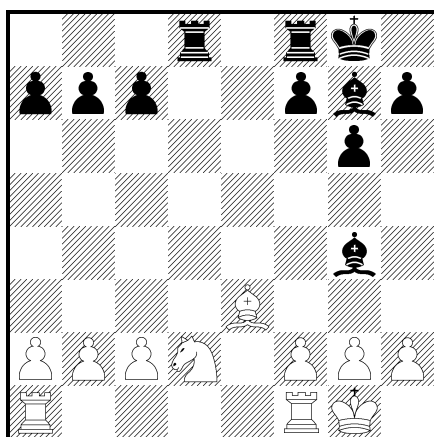
- ovládají všechna pole
- v koncovkách mohou bojovat proti centralizaci soupeřova krále a podpořit *centralizaci vlastního krále* (centralizace krále — první zákon koncovky!)
- zpravidla můžeme *dále výhodně měnit* (např. získat lepšího střelce proti jezdcovi apod.)

Postup při hře s dvojicí střelců

1. rozmístíme pěšce tak, aby soupeřův *jezdec* nebyl na *opěrném bodě v centru*
2. zaženeme jezdce na okraj
3. můžeme jít do koncovky
4. centralizujeme krále a bráníme v centralizaci soupeři
5. uskutečnime další výhodnou výměnu
6. realizace výhody

ENGLISCH – STEINITZ
Londýn 1883

1. e4 e5 2. ♘f3 ♘c6 3. ♙b5 g6 (Hrával tak i Smyslov.) 4. d4 (Lépe 4. 0–0 5. c3 6. d4.) 4. ... exd4 5. ♘xd4 ♙g7 6. ♙e3 ♘f6 7. ♘c3 0–0 8. 0–0 ♘e7!? 9. ♖d2 d5! 10. exd5 ♘exd5 11. ♘xd5 ♖xd5 12. ♙e2 ♘g4 13. ♙xg4 ♙xg4 14. ♘b3 ♖xd2 15. ♘xd2 ♗ad8 A máme naši tématickou pozici.

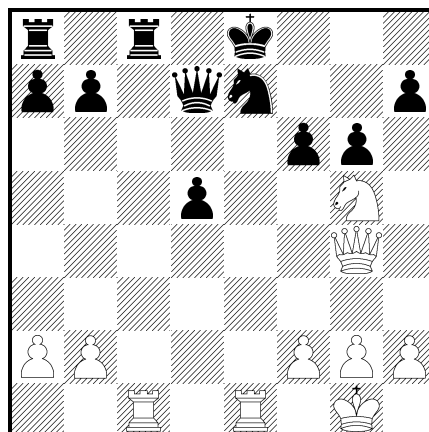

16. c3 ♗fe8 17. ♘b3 b6 18. h3 ♙e6 19. ♗fd1 c5 (Úkol č.1) 20. ♙g5 f6! 21. ♙f4 ♖f7 (Zahájen úkol č.4.) 22. f3 g5! 23. ♗xd8 ♗xd8 24. ♙e3 h6! 25. ♗e1 f5 26. f4 ♙f6! 27. g3 a5! 28. ♘c1 a4 29. a3 ♙c4! 30. ♖f2 gxf4! 31. ♙xf4 ♙g5! (Úkol č.5!) 32. ♙xg5 hxg5 (Hrozí ♗d2.) 33. ♖e3 ♖f6 34. h4 gxh4 35. gxh4 ♗e8+ 36. ♖f2 ♗xe1 37. ♖xe1 ♖e5 (Konec úkolu č.5) 38. ♘e2 ♙xe2! 39. ♖xe2 ♖f4 (Hle výsledek hry s dvojicí střelců — vyhraná pěšcová koncovka.) 40. c4 ♖g4 41. ♖e3 f4+! 42. ♖e4 f3 43. ♖e3 ♖g3 . 0 : 1 Co říkáte názornosti výuky ze Steinitzových partií?

Nemohu vynechat nejlepší kombinační partii.

STEINITZ – BARDELEBEN
Hastings 1895

1. e4 e5 2. ♘f3 ♘c6 3. ♙c4 ♙c5 4. c3 ♘f6 5. d4 exd4 6. cxd4 ♙b4+ 7. ♘c3 (Greco–Steinitzova varianta italské hry) 7. ... d5 (7. ... ♘xe4) 8. exd5 ♘xd5 9. 0–0 ♙e6 10. ♙g5 ♙e7 11. ♙xd5 ♙xd5 12. ♘xd5 ♖xd5 13. ♙xe7 ♘xe7 14. ♗e1 f6 15. ♖e2 ♖d7 16. ♗ac1 (16. d5!) 16. ... c6 (16. ... ♖f7!) 17. d5! (Průlom izolovaným pěšcem) 17. ... cxd5 18. ♘d4 ♖f7 19. ♘e6 ♗hc8 20. ♖g4 g6 21. ♘g5+ ♖e8

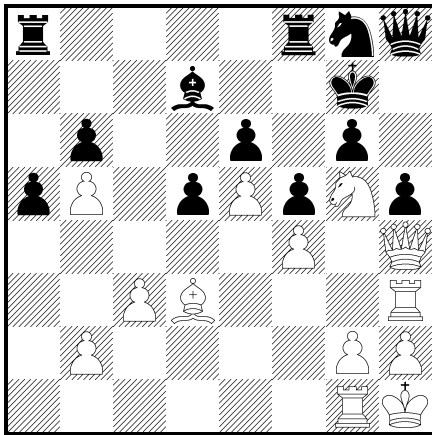

22. ♗xe7+! (úvod k jedné z nejvelkolepější kombinací v šachu) 22. ... ♖f8 (22. ... ♖xe7? 23. ♗xc8+ ; po 22. ... ♖xe7? jde 23. ♗e1+ ♖d6 24. ♖b4+ ♖c7 25. ♘e6+ atd.) 23. ♗f7+ ♖g8 24. ♗g7+ ♖h8 25. ♗xh7+ ♖g8 26. ♗g7+ ♖h8 (26. ... ♖f8 27. ♘h7+) 27. ♖h4+ ♖xg7 28. ♖h7+ ♖f8 29. ♖h8+ ♖e7 30. ♖g7+ ♖e8 31. ♖g8+ ♖e7 32. ♖f7+ ♖d8 33. ♖f8+ ♖e8 34. ♘f7+ ♖d7 35. ♖d6#. 1 : 0

Řada partií Steinitze je uváděna v učebnicích strategie. Příklad významu ovládnutí volného sloupce, po němž útočící figury vnikají do soupeřova tábora:

STEINITZ – SHOWALTER
Viedeň 1898

(Steinitzovi bylo 62 let!) 1. e4 e6 2. d4 d5 3. e5 c5 4. dxc5 (patent Steinitze) 4. ... ♘c6 5. ♘f3 ♙xc5 6. ♙d3 ♘ge7 (6. ... f6) 7. 0–0 ♘g6 8. ♗e1 ♙d7 9. c3 a5 (9. ... ♙b6) 10. a4! ♖b8? (10. ... ♖b6) 11. ♖e2 ♙b6 12. ♘a3! 0–0 13. ♘b5 ♘a7 14. ♙e3! ♙xe3 15. ♖xe3 ♘xb5 16. axb5 b6 17. ♘d4 ("Steinitzovský" jezdec centralizovaný, nelze jej zahnat ani vyměnit, zde podpoří i útok na krále.) 17. ... f5 18. f4! ♘e7 19. ♖d2 ♖d8 20. ♗e3 g6 21. ♗h3 ♗f7 22. ♖h1 ♖g7 23. ♘f3 h6 24. ♗g1! h5 (Brání g4, ale oslabuje pole g5.) 25. ♖f2 ♖h8 26. ♘g5 ♗ff8 27. ♖h4! ♘g8 (Černému se s vypětím všech sil podařilo čelit útoku na královském křídle, ale za drahou cenu — černé figury jsou rozmístěny velmi špatně, spojení mezi nimi je zpřetřháno. Bílý si naproti tomu ponechal možnost se dostat s těžkými figurami na volné sloupce v libovolné části šachovnice.)

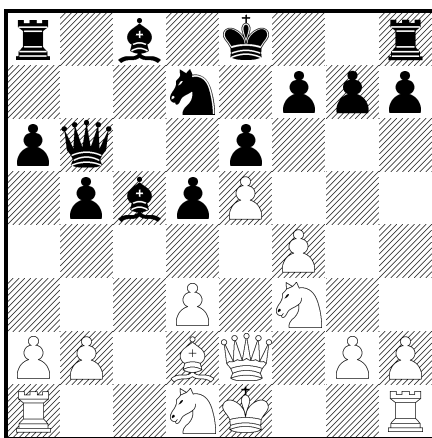

28. c4! (Otevření sloupce nyní nelze zabránit.)
 28. ... dxc4 29. ♖xc4 ♜fe8 30. ♜d3 ♜a7
 31. ♜d6! ♜b7 32. ♜gd1 (V pěti tazích s situace zcela změnila, bílý ovládá centrum, vniká do soupeřovy pozice a černá dáma smutně přihlíží, jak padají slabiny v centru.) 32. ... ♖c8 33. ♜xe6+ ♖xe6 34. ♖xe6 ♜h7 35. ♜d7+ ♜e7 36. ♜xe7+ ♜xe7 37. ♜f6+ ♜h6 38. ♜d8 ♜c7 39. h3 . 1 : 0

Tato partie je uváděna i jako jeden z prvních příkladů *na lavírování* (při prostorové převaze přenesení útoku z jedné strany na druhou).

STEINITZ – SEELMANN
 1885

Opět školní příklad pro boj při *pěšcovém řetězci* (ve francouzské obraně). *Boj centralizovaného jezdce (na d4) proti špatnému střelci a opět vzorné využití volného sloupce*. Následujícím tahem začíná Steinitz hluboce promyšlený *plán útoku na dámském křídle*, využívá *prostorové převahy* a silného bodu d4 pro své figury.

13. b4! ♖e7 14. a3 f5? (Typická chyba — uzavírá pozici v centru a tím usnadňuje soupeři cestu k cíli. Lépe bylo 14. ... f6.) 15. ♜c1

♖b7 16. ♖e3 ♜d8 17. ♜d4 ♜f8 18. 0–0 h5 19. ♜c3 ♜f7 20. ♜b1! (Poučný manévr — jezdec směřuje na pole a5, což přispěje ke zvýšení tlaku na dámském křídle.) 20. ... g6 21. ♜d2 ♜d7 22. ♜2b3 ♜c8 23. ♜a5 ♖a8 24. ♜xc8 ♜xc8 25. ♜c1 ♜b8 26. ♜c2! ♖d8 27. ♜ac6 ♜b7 28. ♜xd8+ ♜xd8 29. ♜c7 (Vznikla učebnicová pozice, kde černé figury jsou téměř v nevýhodě tahu.) 29. ... ♜b8 30. ♖f2 ♜b6 31. ♜f3 ♜xc7 32. ♜xc7 ♜e8 33. ♜g5 ♜f8 34. ♖c5 ♜d7 35. ♖d6 . 1 : 0

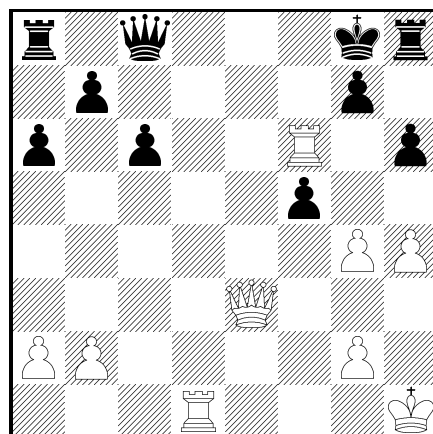
Ve Steinitzovi se ideálně snoubila šachová strategie s taktikou.

Jeden příklad z historické knihy *Modern Chess Instructor*.

1. e4 e5 2. ♜f3 ♜c6 3. ♖c4 ♜f6 4. d4 exd4 5. 0–0 ♖c5 6. e5 d5 7. exf6 dxc4 8. ♜e1+ (pověstný útok Max–Langeho) 8. ... ♜f8? (8. ... ♖e6) 9. ♖g5 gxf6 10. ♖h6+ ♜g8 11. ♜bd2 ♖g4 12. ♜e4 b6 13. c3 ♜e5? (A celý závěr si dejte jako *trénink řešení kombinace!*) 14. ♜xe5!! ♖xd1 15. ♜d7!! ♖e7 16. ♜exf6+! ♖xf6 17. ♜e8+! ♜xe8 18. ♜xf6#. 1 : 0

V kursech trenérů jsme vždy zdůrazňovali, že kombinační cit lze rozvíjet tréninkem. Když jsme řešili nějaký typ kombinace vícekrát, nebude pak obtížné na něj přijít i při partii. Když ale podobný typ kombinace neznáme, řešení nám bude činit problémy.

STEINITZ – N
 1861

Bílý na tahu. Řešte! 1. ♜d8+! (odvlečení dámy od krytí pole) 1. ... ♜xd8 2. ♜e6+ ♜h7 3. ♜xh6+ gxh6 4. ♜f7#. 1 : 0

Jedná se o mat epoletový — viz kapitola o Morphy.

Čtyři pravidla Steinitze (dle učebnice Kotova)
V šachu lze vyhrát jen útokem!

1. *Právo* útočit má ten, kdo má lepší pozici. Kdo má převahu, je *povinen* útočit (jinak riskuje ztrátu převahy). Útok se vede na *nejslabší bod obrany*.
2. Obránce se musí chtít bránit, musí umět jít na ústupky.
3. V rovné pozici bojující strany *manévrují*, snaží se změnit rovnováhu ve svou výhodu.
4. Převaha — buď jedna velká převaha nebo řada menších výhod. Úkol pozičního boje — nahromadit malé výhody, zaměnit dočasné výhody za trvalé.

Lze souhlasit s výrokem klasika, že pokud se budou hrát šachy, *budou všichni šachisté žáky Steinitzovými!*

Cílem tohoto článku bylo přiblížit zejména naší mládeži myšlenky a tvorbu největšího šachového myslitele a vyvolat snahu seznámit se blíže s jeho dílem, např. ve slavných učebnicích Rétiho a Laskera a z vynikající knihy Julia Kozmy: *Boje o šachový trón*.